
Inarin kunnan huomioita saamelaisten totuus- ja sovintokomission ehdotuksiin

Seuraavassa esitettävät toimenpiteet pohjautuvat totuus- ja sovintokomission tekemiin saamelaisväestön ja asiantuntijoiden kuulemisiin sekä komissiolle valmisteltuihin erillisselvityksiin. Esitysten taustalla on komission saama ymmärrys saamelaisten hyvän tulevaisuuden edellyttämistä poliittisista linjauksista ja toimenpiteistä. Komissio on nimennyt jokaisen esityksen loppuun sulkeissa toteuttamisen vastuutahot.

Saamelaisten totuus- ja sovintokomission suosituksia arvioivan parlamentaarisen työryhmän pääsihteeri Antti Rinne on pyytänyt Inarin kunnan näkemystä ehdotuksista.

Inarin kunta kommentoi niitä toimenpiteitä, jotka liittyvät kunnan toimintaan tai koskettavat merkittävää osaa kuntalaisista.

Saamen kansa Suomen valtion hallinnossa

1. Valtioneuvoston kansliaan perustetaan saamelaisasioita koordinoiva yksikkö, jota johtaa saamelainen valtiosihteeri. Valtiosihteerin nimittää valtioneuvosto yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Saamelaisella valtiosihteerillä tulee olla tukenaan asiantuntijaryhmä, joka koostuu ministeriöiden, saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen nimeämistä edustajista. (VN/VNK)
 - -
2. Valtioneuvosto laatii jokaisena vaalikautena eduskunnalle selvityksen siitä, miten saamelaisten oikeusasemaa on parannettu. (VN/VNK)
 - -
3. Saamelaiskäräjien resurssit tulee korottaa riittävälle tasolle itsemääräämisoikeuden ja itsehallinnollisen aseman turvaamiseksi sekä lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. (OM, VM)
 - -
4. Kolttalakia tulee kehittää yhteistyössä kolttien kyläkokouksen kanssa tukemaan kolttsaamelaisten itsehallintoa ja itsemääräämisoikeutta alkuperäiskansana. Kehittämisen edellyttämät lisäresurssit tulee turvata ja saattaa kolttien kyläkokouksen hallinnon rahoitus osaksi valtion budjettirahoitusta sekä muuttaa siidahallintojärjestelmää hoitavien henkilöiden asema virkasuhteiseksi. (VM, MMM, OM)

• -

5. Valtion tulee edistää Pohjoismaisen saamelais sopimuksen voimaanssaattamista. Valtion tulee turvata saamelaisten rajat ylittävä yhteistyö opetuksessa ja koulutuksessa, sosiaali- ja terveyspalveluissa, elinkeinoissa ja verotuksessa. (UM, VM, OM, STM, OKM, IVM, TEM, MMM, saamelaiskäräjät)

• -

6. Valtioneuvoston tulee saattaa Yk:n työjärjestön (llo) itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus numero 169 voimaan tuomalla sopimus eduskunnan ratifioitavaksi. (VN, UM)

• -

7. Valtion tulee johdonmukaisesti toteuttaa euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Yk:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean syrjintää koskevat linjaukset sekä Yk:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen (UNDRIP) periaatteet. (VN, kaikki ministeriöt ja niiden alaiset viranomaiset)

• -

8. Uuden saamelaiskäräjälain ja siihen sisältyvän yhteistoiminta- ja neuvotteluvuorollisuuden periaatteet tulee sisällyttää kaikkeen lainsäädäntöön, viranomaismääräyksiin ja -toimiin, jotka voivat vaikuttaa saamelaisiin. Lait tulee yhteensovittaa kansainvälisessä alkuperäiskansaoikeudessa hyväksytyn FPIC-periaatteen (vapaaseen tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate) kanssa. (Valtio, viranomaiset)

- Inarin kunta on toiminnassaan pyrkinyt aktiiviseen vuoropuheluun merkittävässä ja saamelaisten oikeuksiin vaikuttavissa asioissa kuten maapoliittisen ohjelman laatimisessa. Kaivostoiminnan ja tuulivoiman poissulkeva maankäyttö pohjaa ehdottomasti luontaiselinkeinoja tukevaan ja turvaavaan näkemykseen. Lisäksi kunta on edelleen tarkastanut käytäntöjään ajankohtaisien kaavoitushankkeiden osalta osallistamisen ajankohdasta sekä kuntalaisiaan koskevien strategisten ohjelmien ja suunnitelmien laadinnassa ja on jatkuvasti valmis tarkastamaan näitä edelleen yhteisestä näkemyksestä saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen tai paliskuntien kanssa asian luonne, vaikuttavuus ja merkittävyys huomioon ottaen niin lakisääteisissä kuin muodoltaan vapaammissa neuvotteluissa. Yhteistoiminta- ja neuvotteluvuorollisuutta toivotaan jatkossakin kehitettävän yhteistyössä paikallisesti.

9. Valtion tulee tunnistaa ja tunnustaa saamelaisten oikeuksien laiminlyönti Nato-jäsenyyss- ja DCA-sopimusprosesseihin liittyen. (VN, PIM)

• -

- 10.** Valtion tulee laatia yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa selkeät ohjeet siitä, miten saamelaisten oikeudet tulee ottaa huomioon puolustuspolitiikkaan liittyvien päätösten ja toimenpiteiden yhteydessä. Valtion tulee edistää alkuperäiskansaoikeuksien yhtäläistä huomioon ottamista Pohjoismaiden maanpuolustustoimissa. (PIM)

• -

Saamelainen elinympäristö

- 11.** Maa- ja metsätalousministeriön tulee laatia yhdessä saamelaisen ilmastoneuvoston kanssa tutkittuun ja perinteiseen tietoon perustuva ilmastomuutokseen sopeutumishjelma. (MMM, saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous, saamelainen ilmastoneuvosto)

• -

- 12.** Valtion tulee perustaa saamelainen elinkeino- ja ilmastorahasto saamelaiskäräjien yhteyteen. Rahaston avulla voidaan tukea saamelaisten perinteisten elinkeinojen ilmastotoimia ja kannattavuutta. (OM, MMM, VM)

• -

- 13.** Saamelaisten kotiseutualueen jäljellä olevat valtion vanhat metsät tulee suojella hakkuilta. (MMM, Metsähallitus)

- Suojelulliset päätökset valtion maasta laaditaan ministeriötasolla. Mikäli suojelupäätös koskee aluetta, jolle laaditaan tai muutetaan kunnallista kaavaa, tulee kunnan vahvistaa suojelupäätös kaavallisessa esityksessä. Kunta voi noudattaa lähtökohtaisesti valtioneuvoston hyväksymää vanhojen metsien määritelmää.
- Muun muassa Ivalon alueen osayleiskaavoituksen yhteydessä on kunta käynyt neuvotteluja valtion maan hakkuiden rajoittamisesta myös Inarijärven rantametsien osalta muualla kuin suojelluilla alueilla. Valtio ei pitänyt tätä toivottuna edistämistapana vaan on valittanut kaavaratkaisusta.
- Joitakin vanhojen metsien osia voi olla osoitettuna aiemmassa maankäytön suunnittelussa muuhun pääkäyttötarkoitukseen kuin suojeluun. Hakkuita ei voi rinnastaa maankäyttömuodolta haja-asutusluonteiseen rakentamiseen, jossa kaavoituksella turvataan vanhat puut ja huomioidaan maisemavaikutus ja säilytetään määräävä vanha puusto.
- Kun tunnistetaan kohteet, joissa ei voida vanhojen metsien kriteerien puitteissa toteuttaa hakkuita tai ei voida osoittaa tehokkaampaa rakentamista, on huomioitava, että rakentaminen ja hakkuut tulee mahdollistaa muilla alueilla. Pohjoisimmassakin Suomessa on tarvetta jatkossakin rakentaa ja lämmittää puulla, ja tuontipuun määrän kasvattaminen tässä ei ole tavoiteltava. Pohjoisessakin tulee olla pienimuotoista metsätaloutta, jotta yksityisten metsänomistajien omaisuus turvataan.

- 14.** Metsähallituksen tulee korvata metsätaloustoimien jo aiheuttama vahinko saamelaisille poronhoitajille. (Metsähallitus)

• -

15. Kaivoslakia tulee muuttaa siten, että saamelaisten kotiseutualueelle tehdystä kaivosvarausta koskevasta päätöksestä voi hakea muutosta hallintotuomioistuimelta. (TEM)

- -

Perinteiset elinkeinot

16. Saamelaisesta poronhoidosta tulee säätää omalla lailla ja luoda saamelaista poronhoitoa varten oma hallinto. Lainsäädäntöuudistus tulee valmistella yhteistyössä saamelaisten poronhoitajien ja saamelaiskäräjien kanssa. (MMM, saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous, Saamelaispaliskunnat ry)

- -

17. Poromerkkien myöntämistä koskevat säännökset tulee muuttaa saamelaisaluetta koskevien merkkien osalta siten, että saamelaisten itsemääräämisoikeus toteutuu. (MMM, Paliskuntain yhdistys, saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous, Saamelaispaliskunnat ry)

- -

18. Porotuhojen arviointi ja porotuholain mukaiset korvaukset tulee hoitaa oikea-aikaisesti ja viivyttelämättä. (VN, MMM, luke, Paliskuntain yhdistys)

- -

19. Valtion tulee tunnustaa kalastuslainsäädännössä saamelaisten kalastusoikeudet saamelaisten kotiseutualueella. (VN, MMM)

- Kunnan lähtökohtainen ajatus on, että kalastusta koskevien rajoitusten ja lainsäädännön ohjaamisen tarve ja tehtävä on turvata kalakantoja ja luontoarvoja. Oikeuksien osalta vastuullisuuden on oltava tärkein lainsäädäntöä ja kansalaisten toimintaa ohjaava asia.
- On haasteellista esittää, että kalastusperinne ja kulttuuri kulkisi yksinomaan perimässä ja siten tietoisuus kulttuurin mukaisuudesta, perimätiedosta tai vaikka pyhistä paikoista kulkisi sukupolvelta toiselle myös ilman kontaktia paikkakunnalle ja oppia ja perinnetiedon siirtoa sen kautta. Peritty oikeus perustuu ideaaliseen tilanteeseen, mutta tosiasiasa sen toteutumista on mahdotonta sitoa sukulaisuuteen.
- Lähtökohtaisesti kaikilla Inarin kuntalaisilla on oltava yhtenevät oikeudet, vastuut ja velvollisuudet. Olemassa olevia kuntalaisten oikeuksia tulee säilyttää yhteneväisinä. Paikallisten oikeudet eivät voi olla samat kuin kenen tahansa oikeudet, vaan niissä tulee voida huomioida kulttuurin elinvoimaisuus alueella.

20. Valtion tulee turvata saamelaisille oikeus osallistua saamelaisten kotiseutualueen kalastusta koskevaan päätöksentekoon. (VN, MMM)

- Valtion tulee huomioida päätöksenteossa, jolla on vaikutusta saamelaisiin ja muihin alueen kuntalaisiin, kaikki sidosryhmät ja osapuolet tasavertaisesti, kuten kunnat ja

kalatalousalue. Saamelaisten oikeutta turvataan muun muassa uudella voimassa olevalla lainsäädännöllä.

- 21.** Kiinteistörekisteriin kuulumattomat ja maanomistuksesta riippumattomat saamelaisten ylimuistoiset nautintaoikeudet tulee selvittää. (MMM, MMI)
- Mikäli selvitykseen ryhdytään, tulisi sen perustua riippumattomien asiantuntijoiden todennettavissa olevaan dokumentaatioon.
- 22.** Tenojoen kalastussäännöstä Suomen ja Norjan välillä neuvoteltaessa ennakkoehdoksi tulee asettaa Tenojokilaakson saamelaisen lohenkalastuskulttuurin suojaaminen, elinvoimaisuus ja tuleville sukupolville siirtäminen. Saamelaisten lohenkalastajien perinnetieto on otettava tasavertaisesti huomioon tutkimustiedon rinnalla. (VN, MMM, luke)
- -
- 23.** Tenojoen jokisaamelaisille kalastusoikeuden haltijoille tulee turvata todellinen mahdollisuus osallistua kalastusneuvotteluihin ja niiden lopputulokseen. (VN, MMM)
- -
- 24.** Saamelaiset kalastusoikeuksien haltijat perillisineen tulee tunnustaa omaksi kalastajaryhmäkseen asuinpaikasta riippumatta Tenojoen vesistössä. (VN, MMM)
- Kunnan lähtökohtainen ajatus on, että kalastusta koskevien rajoituksien ja lainsäädännön ohjaamisen tarve ja tehtävä on turvata kalakantoja ja luontoarvoja. Oikeuksien osalta vastuullisuuden on oltava tärkein lainsäädäntöä ja kansalaisten toimintaa ohjaava asia. On haasteellista esittää, että kalastusperinne ja kulttuuri kulkisi yksinomana perimässä ja siten tietoisuus kulttuurin mukaisuudesta, perimätiedosta tai vaikka pyhistä paikoista kulkisi sukupolvelta toiselle myös ilman kontaktia paikkakunnalle ja oppia ja perinnetiedon siirtoa sen kautta. Peritty oikeus perustuu ideaaliseen tilanteeseen, mutta sen toteutuminen on vaikea todentaa.
- 25.** Tenon lohenkalastuksen vuonna 2021 alkaneet täyskiellot tulee korvata saamelaisille kalastusoikeuden omistajille ja Utsjoen kunnalle. (VN, VM, MMM)
- -
- 26.** Inarinsaamelaisille tulee taata mahdollisuudet vaikuttaa perinteisten asuinalueidensa elinympäristön ja elinkeinojen kehittämiseen. (Metsähallitus, kunnat, Lapin liitto, MMM)
- Inarin kunta on toimintaa ohjatessaan ja suunnitellessaan osallistanut sidosryhmiä ja kuntalaisia, kuten inarinsaamelaisia avoimen vuoropuhelun kautta. Kunta voi ohjata elinympäristön kehitystä kaavoituksella ja maapoliittisilla linjauksilla ja tukea maankäytöllisin keinoin elinkeinojen kehittymistä. Inarin kunta on tarkastanut

käytäntöjään ajankohtaisien kaavoitushankkeiden osalta osallistamisen ajankohdasta sekä kuntalaisiaan koskevien strategisten ohjelmien ja suunnitelmien laadinnassa ja on valmis tarkastamaan näitä edelleen yhteisestä näkemyksestä saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen tai paliskuntien kanssa asian luonne, vaikuttavuus ja merkittävyys huomioon ottaen niin lakisääteisissä kuin muodoltaan vapaammissa neuvotteluissa.

- 27.** Valtion tulee panostaa kalatalouden koulutukseen ja tutkimukseen saamelaisten kotiseutualueella. (MMM, Luke, OKM, SOGSAKK)
- kunta tukee ja puoltaa kalatalouden koulutuksen ja tutkimuksen lisäämistä Inarin kunnan alueella. Koulutuksen osalta pääyhteistyökumppani on Saamelaisalueen koulutuskeskus. Kunta pitää tärkeänä Luken ja muiden tutkimuslaitosten rahoituksen ja toiminnan turvaamista alueella.

Saamelainen kulttuuriperintö

- 28.** Saamelaisten immateriaalioikeuksia tulee vahvistaa ja luoda mekanismeja, jotka turvaavat saamelaisten perinteisen tiedon, kulttuuristen ilmaisujen ja muun henkisen omaisuuden suojan sekä niiden oikeudenmukaisen käytön ja hyötyjen jaon. (VN, OKM, saamelaiskäräjät)
- -
- 29.** Valtion tulee korottaa Pohjoismaiden suurimman saamelaismuseon, Siidan, voimavaroja, jotta se voi hoitaa muun muassa esinepalautusten myötä jatkuvasti laajenevat tehtävänsä. (OKM, Museovirasto)
- -
- 30.** Yleisradion tulee turvata riittävät resurssit saamenkieliselle ohjelmatoiminnalle. (Yle)
- -
- 31.** Saamelaisnuorten taidetapahtuman jatkuvuus tulee turvata riittävällä ja erillisellä vuotuisella rahoituksella. (OKM)
- kunta pitää saamelaisnuorten taidetapahtumaa tärkeänä saamelaislasten ja -nuorten yhteisöllisenä tilaisuutena ja sen rahoituksen tulee olla riittävä
- 32.** Saamelaisen kulttuuri- ja järjestötoiminnan tukemiseksi osoitettua valtionavustusta tulee korottaa. (OKM)
- -
- 33.** Kolttakulttuurisäätiölle tulee taata pysyvä ja riittävä rahoitus. (MMM)
- Kolttakulttuurisäätiön toiminnan turvaaminen on tärkeää myös kunnan näkökulmasta

Saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelut

- 34.** Saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön toiminta tulee vakinaistaa. Sille tulee osoittaa riittävät resurssit toimia valtakunnallisesti, minkä lisäksi toiminta tulee turvata erillisellä lainsäädännöllä. (STM, Lapha, saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous)
- -
- 35.** Saamelaisnäkökulma tulee sisällyttää osaksi yleistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Saamelaisilla tulee olla mahdollisuus valita omakielisiä ja kulttuurinmukaisia palveluita koko maassa. (STM, hyvinvointialueet, saamelaiskäräjät)
- -
- 36.** Perustutkinto- ja korkeamman asteen oppilaitosten tulee järjestää saamen kielet ja kulttuurin huomioivaa sosiaali- ja terveysalojen koulutusta. Saamelaisalueen koulutuskeskus tulee nimetä näiden koulutusten vastuuyksiköksi sekä koordinoijaksi. (Yliopistot, ammattikorkeakoulut, SOGSAKK, STM)
- -
- 37.** Nykyisen sote-henkilöstön osaamista saamen kielissä, kulttuurissa ja saamelaisten historiasta tulee vahvistaa. (OKM, ammattikorkeakoulut, yliopistot, SOGSAKK)
- -
- 38.** Valtakunnalliselle saamelaiselle sosiaali- ja terveysalan järjestölle (SámiSoster ry) tulee turvata riittävä ja pitkäjänteinen rahoitus valtion talousarviosta. (STM)
- -

Saamen kielet ja saamelainen opintie

Saamen kielet ja kielityö

- 39.** Saamen kielilaki tulee uudistaa vastaamaan tämän päivän tilannetta ja tarpeita. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvien saamelaisten omiin kieliinsä liittyviä oikeuksia tulee parantaa saamen kielilaissa. (OKM, OM)
- Saamen kielilain uudistamisessa tulee huomioida saamelaisten kotiseutualueen kuntien rahoitus saamen kielilain toteuttajana aiempaa paremmin
 - Inarin kunta on Suomen ainoa virallisesti nelikielinen kunta, jolla on lakisääteinen velvollisuus järjestää palveluja ja tiedottaa niistä suomen kielen lisäksi inarinsaameksi, koltansaameksi ja pohjoissaameksi. Saamen kielilain toteuttamisen kustannukset palvelujen järjestämisessä, tekstien käännöksissä, ilmoitusten julkaisussa ja tulkkauksien

osalta ovat moninkertaiset verrattuna kustannuksiin yhden saamen kielen kustannuksista.

- Oikeusministeriö myöntää tällä hetkellä vuosittain avustuksia saamen kielilain toteuttamisesta aiheutuvista kustannuksista. Avustusta voivat hakea kuntien ja Lapin hyvinvointialueen lisäksi monet muut tahot ja määräraha jaetaan hakijoiden kesken. Saamen kielilain toteuttamisen kustannukset ovat melko hyvin kunnassa arvioitavissa vuositasolla, mutta saatavan avustuksen määrä ratkeaa vuosittain. Saamelaisalueen kunnille tulee varata vuosittainen määräraha (jokin minimitaso) käännösten ja tulkkausten järjestämiseen saamen kielilain toteuttamiseksi, jotta varmuus kehittämisestä ja sen pitkäjänteisyydestä toteutuu.
- Valtiolla olla tulee olla saamelaisalueen viranomaisille erikseen varattu määräraha saamen kielen koulutuksia varten eli täydennyskoulutus tai vakituisen työntekijän saamen kielikoulutus tarvittavalle alalle kunnan palveluksessa.
- Saamelaisalueen kuntien ja Lapin hyvinvointialueen viranhaltijoilla ja työntekijöillä tulee olla vastaava oikeus saada palkallista vapaata saamen kielen opiskelemiseksi kuin on valtiolla. Tähän tulee taata riittävä rahoitus saamen kielilain § 31 mukaisesti.

40. Väestötietojärjestelmän äidinkieli-merkinnän käytäntöä tulee muuttaa vastaamaan kaksi- ja monikielisen saamelaisväestön tilannetta. Äidinkieleksi tulee voida ilmoittaa useampi kuin yksi äidinkieli. (VM, DVV)

- Väestötietojärjestelmä tulee saattaa ajantasaiseksi, jotta tiedot ovat oikeellisia. Nykyinen saame, lappi -merkintä on epätarkka ja se tulee muuttaa kielivalinnaksi inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, muu saame
- Inarin kunta pitää kannatettavana sitä, että väestötietojärjestelmään voi merkitä useamman äidinkielen ja valita ensisijaisen kielen viranomaisasiointiin.

41. Valtion tulee luoda edellytykset paikallisten saamen kieliyhteisöjen kielityölle osoittamalla resursseja saamen kielikeskusverkoston luomiseksi Suomeen. (OKM, VM)

- Kielet pysyvät hengissä vain riittävällä resurssilla ja kunta pitää tärkeänä mahdollisen kielikeskusverkoston yhteyttä saamelaisalueen kuntiin erityisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen näkökulmasta

42. Saamen kielten kielenhuollosta, normittamisesta ja kielineuvonnasta vastaavan Saamen kielikaltion eli Sámi Giellagáldun organisaatio ja rahoitus tulee vakinaistaa ja varmistaa Suomessa puhuttujen saamen kielten mukana olo pohjoismaisessa saamen kielityössä. (OKM)

- Kunnan näkökulmasta kielenhuollon tuki ja ohjaus ovat erittäin keskeisiä erityisesti varhaiskasvatuksen ja opetuksen ammattilaisille, joten sille on turvattava riittävät resurssit.

Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

- 43.** Jokaiselle maan saamelaislapselle ja -nuorelle tulee taata mahdollisuus saamen kielen oppimiseen. Oikeus saamen kielen opetukseen äidinkielen ja toisen kielen oppiaineena esi- ja perusopetuksessa sekä toisen asteen koulutuksessa tulee turvata lainsäädännöllä koko Suomessa. (OKM)
- Kunta pitää tärkeänä, että lainsäädäntö turvaa jatkossakin saamenkielisen ja saamen kielten opiskelun erityisesti saamelaisten kotiseutualueella. Koko Suomen alueella opetuksen mahdollistaminen vaatii erityisesti etäopetuksen kehittämistä.
- 44.** Perusopetuslakia tulee muuttaa siten, että myös kotiseutualueen ulkopuolella toimivien koulutuksen järjestäjien tulee antaa saamen kieltä osaaville oppilaille opetusta saamen kielellä. (OKM)
- -
- 45.** Perinteisen tiedon siirtymistä sukupolvelta toiselle tulee tukea systemaattisesti kaikessa saamelaiskoulutuksessa. (OKM, OPH, kunnat, saamelaiskäräjät, SOGSAKK)
- Kunnat tarvitsevat tukea ja resursseja siihen, että opetuksessa voidaan nykyistä paremmin huomioida tarve tukea perinteisen tiedon siirtymistä. Tarve olisi huomioitava opetussuunnitelmatyössä.
 - Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä lukio-opetuksen opetussuunnitelmien perusteet vahvistavat koulutuksen tasa-arvoa koko maassa. Kuntien omat opetussuunnitelmat huomioivat paikalliset tarpeet ja näkökulmat, mutta täysin valtakunnallisten perusteiden ulkopuolisia perusteita ei voida tehdä jo yhdenmukaisen jatko-opintokelpoisuuden turvaamisesta johtuen.

Saamelainen varhaiskasvatus

- 46.** Saamelaiskäräjien kautta myönnettävää valtionavustusta saamenkielisten lasten varhaiskasvatuksen järjestämiseksi tulee korottaa siten, että rahoitusta voidaan osoittaa myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle ja että toiminnalle turvataan pedagoginen ohjaus. (OKM)
- Kunta pitää tärkeänä, että valtionavustuksen taso vastaa todellista tarvetta ja mahdollistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen järjestämisen kaikilla kolmella saamen kielellä.
- 47.** Saamen kielipesät tulee tunnistaa osaksi virallista varhaiskasvatusjärjestelmää ja niille tulee turvata riittävä ja pysyvä erityisrahoitus sekä pedagoginen ohjaus. (OKM)
- Kielipesätoimintaan kohdennetun avustuksen on vastattava todellista tarvetta ja sen jatkuvuus on turvattava. Nykyinen rahoitus ei ole riittävä uusien yksiköiden perustamiseen ja niiden perustaminen saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle ei voi viedä resursseja kotiseutualueelta.

- 48.** Saamelaisen varhaiskasvatuksen työntekijöiden määrää tulee kasvattaa järjestämällä koulutusta sekä toisella että korkea-asteella. (OKM, SOGSAKK, korkeakoulut)
- kunta pitää erittäin tärkeänä saamenkielisten varhaiskasvattajien määrän lisäämistä ja tämä edellyttää palkallisen kouluttamisen lisäämistä.

Kielenelvytys opetuksessa

- 49.** Saamen kielikylpyopetuksesta tulee kehittää esi- ja perusopetukseen korkeatasoista kaksikielisyyttä kehittävä vaihtoehto. (OKM, OPH)
- kunta tukee kielikylpyopetuksen kehittämistä
- 50.** Saamen kielten aikuisväestölle suunnattujen lukuvuosikoulutusten rahoitus tulee turvata sekä koulutuksen järjestäjille että siihen osallistuville työelämässä oleville henkilöille. (OM, OKM)
- Saamen kielten aikuisväestölle suunnattujen lukuvuosikoulutusten riittävä rahoitus tulee turvata kaikkien kolmen Suomessa puhutun saamen kielen osalta Saamelaisalueen koulutuskeskukselle eli koulutuksen järjestäjälle riittävällä tasolla ja koulutustarpeen mukaisesti.
 - Rahoitus tulee turvata saamen kielten lukuvuosikoulutuksiin osallistuville työelämässä oleville henkilöille, erityisesti saamelaisalueella sijaitsevan työnantajan kouluttaessa vakituisen työntekijän saamen kielen taitoiseksi omassa työssään kuten Inarin kunta on pitkään tehnyt. Inarin kunta on hakenut ja useana vuonna saanut oikeusministeriöltä avustusta sijaiskuluihin, jotta työntekijä voi opiskella palkallisesti. Tällä tavalla on saatu turvattua lakisääteisten palvelujen järjestämistä. Saamenkielisen pätevän henkilöstön rekrytoiminen on haastavaa. Valtion rahoitus työntekijöiden kouluttamiseksi kunnan kielliläkiin perustuvien lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi tulisi turvata ja vakiinnuttaa.
 - Inarin kunta tarvitsee varhaiskasvatus- ja perusopetuksen henkilöstöön alemman sekä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita ja tämän vuoksi Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen lukuvuosikoulutusten lisäksi on turvattava myös Oulun yliopiston Giellagas-instituutin saamen kielen ja kulttuurin korkeakouluopintojen resurssit ja täydennyskoulutukset saamenkielisen henkilöstön kielikoulutuksiin.

Saamelaisopetuksen vahvistaminen

- 51.** Saamen kielten etäopetus saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle tulee vakinaistaa ja perustaa Saamen e-koulu, joka tarjoaa saamen kielten ja saamenkielistä opetusta esiopetuksesta lukioon. (OKM)
- Etäopetus tulee vakiinnuttaa nykyisellä lainsäädännöllä hyväksymällä tulkintaohjeeksi se, että saamenopetusta voidaan järjestää etäopetuksena saamelaisalueelta saamenopetuksen rahoituksen puitteissa. Saamenkielinen lukio-opetus on rajallista nykyisessä toimintaympäristössä, jossa oppiaineita voi äidinkieli pois lukien ylioppilaskirjoituksissa kirjoittaa vain suomen, ruotsin ja englannin kielillä.

- 52.** Saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen rahoitus tulee järjestää samoin perustein koko maassa. Rahoituksen tulee koskea esi- ja perusopetusta sekä lukio- ja ammatillista koulutusta. (OKM)
- Saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen riittävä rahoitus tulee järjestää ensisijaisesti saamelaisten kotiseutualueella. Esimerkiksi ammatillisten opintojen järjestämien saamenkielisenä opetuksena koko maassa ei ole realistista. Kielen opetuksen järjestäminen voi olla realistista etäopetuksen kautta.
- 53.** Saamenkielisen aineenopetuksen edellytyksiä tulee parantaa luomalla jo olemassa oleviin opettajakoulutuksiin opintokokonaisuuksia, joissa otetaan huomioon uhanalaisilla saamen kielillä annettavan opetuksen erityispiirteet. (OKM, Oulun yliopisto)
- Erityisten kurssien laatiminen opintomahdollisuuksina ja opintopisteillä suoritettuna oppiaineet läpäisevinä voi olla toteuttamiskelpoinen. Kunta pitää tärkeänä, että saamenkielisessä aineenopetuksessa työskentelevillä on hyvät valmiudet tarjota laadukasta opetusta.
- 54.** Saamenkielisen oppimateriaalin valmistamiseen tulee osoittaa riittävästi varoja. (OKM)
- Tämä tulee priorisoida ja erityisesti varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen opettajan tukimateriaaleineen. Kielen ja kulttuurin perusta on lapsissa, joille kielen ja kulttuurin opettaminen on myös vaikuttavinta. Kehittävä rahoitustarve on moninkertainen nykyiseen nähden.

Saamelaisopetuksen pohjoismainen yhteistyö

- 55.** Suomen tulee vahvistaa yhteistyötä Norjan koutokeinossa sijaitsevan Saamelaisen korkeakoulun eli Sámi allaskuvlan kanssa. (OKM, OY ja Lapin yliopisto)
- Saamelaisen korkeakoulun kanssa yhteistyötä ja esimerkiksi opiskelijaharjoittelijoiden oppimispolkua tulee tukea. Myös muiden saamen kielten kuin pohjoissaamenkielen opiskelun reittejä tutkintoon tulee tukea.
- 56.** Suomen opetus- ja kulttuuriministeriön tulee työskennellä saamelaisopetuksen pohjoismaisen yhteistyön edistämiseksi ja sen esteiden poistamiseksi yhdessä saamelaiskäräjien kanssa. (OKM, saamelaiskäräjät)
- Kannatettava työskentelymalli

Saamelaistieto kaikille yhteisessä opetuksessa

- 57.** Alkuperäiskansa saamelaisia, saamelaisten historiaa ja nykypäivää koskevaa tietoa tulee sisällyttää laajasti perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmiin sekä luokan- ja aineenopettajien koulutusohjelmiin.
- Kannatettava esitys

58. Opettajankoulutusta, opetussuunnitelmia ja oppimateriaaleja varten tulee tuottaa saamelaisia sisältöjä. (LAY, OY, OPH)

- Tämä tulee olla osa oppimateriaalituotantoa ja sen tulee perustua opetussuunnitelman perusteisiin, jota kautta se tulee esitellä opetuksellisena erityiskysymyksenä alueella.

Koulutus- ja tutkimustarpeet

59. Suomen akatemiaan tulee perustaa saamen tutkimuksen toimikunta. Samaan yhteyteen tulee perustaa saamen tutkimuksen eettinen toimikunta. (Suomen akatemia, TENK)

- -

60. Saamentutkimuksen ja korkea-asteen koulutuksen valtakunnallisia akateemisia vastuualueita Oulun yliopistossa ja Lapin yliopistossa tulee vahvistaa. (OKM, OY ja LAY)

- -

61. Saamen kielten puhujien määrät tulee selvittää koko maan kattavalla tutkimuksella. (OM, saamelaiskäräjät)

- Väestötietojärjestelmän ajantasaiseksi saaminen äidinkielisyyden mukaan on ensisijaista (inarinsaame, koltansaame, pohjoissaame, muu saame eli saamen kielet erikseen).
- Saamelaisiin ja saamen kieliin liittyvien selvitysten teko on kannatettavaa, kun niille on tarvetta.

Kirkot

62. Luterilaisen kirkon Saamelaiset kirkossa -hankkeen loppuraportin toimenpidesuositukset tulee toteuttaa. (SELK)

- -

63. Luterilaisen kirkon piirissä toimivat herätysliikkeet tulee sitouttaa Saamelaiset kirkossa -hankkeen toimenpiteisiin. (SELK)

- -

64. Ortodoksisen kirkon tulee käynnistää yhdessä koltansaamelaisten kanssa oman historiansa ja nykyhetkensä käsittely suhteessa saamelaisiin. (SOK)

- -

65. Ortodoksisen kirkon tulee lisätä koltansaamenkielisten työntekijöiden määrää toiminnassaan. (SOK)

- -

66. Kirkkojen tulee kantaa vastuunsa ja asettua tukemaan saamelaisten oikeuksia suhteessa valtiovaltaan ja muihin yhteiskunnan toimijoihin tämän raportin esiin nostamissa kysymyksissä. (SELK, SOK)

• -

Väestösuhteet

67. Saamelaisten ja saamelaisten kotiseutualueen muun paikallisväestön välisten suhteiden vahvistamiseksi tulee käynnistää yhteiskunnallinen vuoropuhelu, jonka tavoitteena on lisätä keskinäistä luottamusta, edistää avointa keskustelua, vahvistaa kulttuurista ymmärrystä sekä luoda kestäviä yhteistyön muotoja tulevaisuutta varten. (OM, kunnat, saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous)

- Inarin kunta käy paljon vuoropuhelua eri saamelaistoimijoiden kanssa. Erityisesti saamelaiskäräjien kanssa tehdään myös yhteistä edunvalvontaa ja esimerkiksi saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehdään käytännön tasolla paljon yhteistä työtä, mm. kehittämishankkeissa ja tapahtumissa. Inarin kunta osaltaan myös vuosittain rahoittaa saamelaismuseum Siidan toimintaa.
- Kaikessa valtion, kuntien ja saamelaiskäräjien päätöksenteossa tulee huomioida paikallisväestön suhteet jo ennakoon ja mahdollisuuksien mukaan tehdä ennakkovaikutusten arviointia muutoksia suunniteltaessa (EVA), käydä avointa keskustelua yhdenvertaisuudesta ja vahvistaa luottamusta.
- On kannatettavaa, että yhteiskunnallista vuoropuhelua lisätään valtion toimesta. Sen tavoitteena voi olla valtakunnallisesti lisätä kaikkien osapuolien tietoa saamelaisista ja paikallisyhteisöistä sekä vahvistaa ymmärrystä erilaisuudesta. Tavoitteena tulee olla luoda turvallinen ja avoin ilmapiiri keskustelulle ja erilaisten kokemusten esiin tuomiselle sekä luoda kestäviä yhteistyön muotoja tulevaisuutta varten kaikkien paikallisväestön ryhmien sekä alueellisten ja valtiollisten toimijoiden kesken.
- Valtion ja saamelaisten välisen sovintotyön tulee huomioida saamelaisalueen nykyisen paikallisväestön hyvän elämän edellytykset. Valtiotason sovittamisen mahdolliset korvaukset ja oikeuksien muutokset eivät saa huonontaa saamelaisalueen paikallisväestön asemaa, jonka osa saamelaiset ovat.
- Inarin kunta korostaa, että kunnan luottamustoimissa, päätöksenteossa ja eri virka- ja työtehtävissä toimii myös saamelaisia henkilöitä eikä organisaatio ole irrallinen saamelaisten kotiseutualueen toimija ja vaan kiinteä osa kulttuurin, kielen ja elinkeinojen kehittymistä niitä turvaten ja huomioiden.

68. Valtiovallan tulee kaikin toimin torjua saamelaisiin kohdistuvaa rasismia ja lisätä tietoa ja ymmärrystä alkuperäiskansa saamelaisista kaikessa hallinnossa, viranomaistoiminnassa ja koulutuksessa. (VN, kaikki ministeriöt, saamelaiskäräjät)

- Valtiovallan tulee torjua saamelaisiin sekä kaikkiin muihin ryhmiin ja etnisyyksiin kohdistuvaa rasismia sekä lisätä tietoa ja ymmärrystä saamelaisista ja saamelaisia koskevasta lainsäädännöstä kaikessa hallinnossa, viranomaistoiminnassa ja koulutuksessa.

Inarin kunnanhallitus

Tommi Kasurinen
kunnanjohtaja

